

De kloof

Marx' elfde stelling over Feuerbach luidt: "De filosofen hebben de wereld slechts verschillend *geïnterpreteerd*, het komt erop aan haar te *veranderen*." Anders dan Marx zijn hedendaagse economen meer geneigd de kloof tussen denken en doen in stand te houden. Wetenschappers zijn er om de wereld te interpreteren en beleidsmakers zijn er om haar te veranderen. Deze arbeidsdeling vergt echter een goede coördinatie. In de praktijk blijkt van die coördinatie niet altijd evenveel terecht te komen. Het botert niet zo best tussen wetenschappers en beleidsmakers.

Wetenschappers uiten graag hun twijfel over de kwaliteit van het beleid. Het duidelijkst is dit in de economische theorie van de politieke besluitvorming. In deze theorie wordt beleidsmakers aangewreven dat ze bij de beleidsvorming niet in eerste instantie het algemeen belang voor ogen hebben, maar het eigenbelang. Als voorbeeld kan dienen het Ministerie van Economische Zaken. Hier predikt men de nieuwe zakelijkheid, die inhoudt dat de markt haar gang moet gaan. De rol van de overheid zou moeten worden teruggedrongen. De beleidsconsequenties die hieruit zouden moeten worden getrokken, zoals het afschaffen van de WIR, blijven echter nogal eens achterwege, omdat men op EZ ook niet graag met lege handen blijft zitten. Niet alleen de intentie van beleidsmakers staat echter ter discussie, ook de economisch-theoretische rechtvaardiging van het beleid. Zo las prof. Schouten zijn oud-leerling Rutten, de secretaris-generaal van het Ministerie van Economische Zaken, vorig jaar in *ESB* de les over diens 'nieuwe zakelijkheid'¹.

Het zijn niet alleen de theoretici die kritiek hebben op het beleid, de beleidsmakers hebben ook vaak kritiek op de wetenschap. Dit bleek vorige week weer in Tilburg op het symposium "Tussen theorie en beleid", georganiseerd ter gelegenheid van het afscheid van prof. Schouten als hoogleraar aan de Katholieke Universiteit Brabant. Rutten viel daar scherp uit naar de universitaire wereld, die de studenten zijns inziens een volstrekt irreëel wereldbeeld voorschotelt. Rutten stelde dat Nederlandse economen met hun hoofd in de wolken lopen en dat de relevantie van hun beleidsaanbevelingen daardoor gering is.

"De wolken" staan in dit verband voor de traditionele theorie van de economische politiek. In deze theorie is de ratio voor het voeren van economische politiek het falen van het marktmechanisme. In de theorie van de economische politiek wordt beschreven hoe de overheid, door afstemming van de verschillende beleidsinstrumenten, de doelstellingen van het beleid kan verwezenlijken. Schouten is een aanhanger van deze denkwijze. Naar zijn mening is het markevenwicht uiterst wankel. Wanneer dit evenwicht wordt verstoord staat de economie, aan zichzelf overgelaten, machteloos. Er is een externe macht nodig om het evenwicht te herstellen. De overheid moet bijspringen en de coördinerende taak overnemen. De verschillende beleidsinstrumenten, budgettaire, monetaire, loon- en prijsbeleid, moeten zo op elkaar worden afgestemd dat een nieuw evenwicht ontstaat.

Een andere spreker op het symposium, prof. Kessler, sprak zijn twijfels uit over de waarde van de beschrijving van het beleid in termen van doelstellingen en instrumenten. Hij vergeleek de taak van de overheid met de

taak van ouders. Die formuleren geen doelstellingen in termen van lengte, gewicht en intelligentiequotiënt van hun kroost, maar voeren een voorwaardenscheppend beleid. Dat wil zeggen dat ze zorgen dat de randvoorwaarden voor een voorspoedige ontwikkeling, zoals goede voeding en opleidingen, worden vervuld. Zo heeft ook de overheid volgens Kessler weinig invloed op de economische ontwikkeling. Ze kan niet veel meer doen dan de randvoorwaarden voor een gezonde economische groei vervullen. Alleen het particuliere initiatief kan ervoor zorgen dat die groei er ook inderdaad komt. Overigens is dit een opvallend geluid. Immers, als er in de theorie niet van kan worden uitgegaan dat ouders en de overheid in staat zijn expliciete doelstellingen te formuleren en op grond daarvan een afweging te maken omtrent de aanwending van hun schaarse middelen, hoe kan de theorie dit dan wel veronderstellen van andere economische subjecten? Met zijn opmerkingen zet Kessler dus niet alleen de theorie van de economische politiek op losse schroeven, maar ook de traditionele economische theorie in het algemeen.

Kesslers scepsis ten aanzien van de mogelijkheden voor economische politiek wordt gedeeld door Rutten, al trekt deze hieruit geen consequenties voor de traditionele economische theorie in het algemeen. Integendeel, hij sluit aan bij de Amerikaanse supply-siders en rationele-verwachtingentheoretici, die juist het optimaliseringsgedrag hoog in hun vaandel hebben staan. Op grond van de theoretische overwegingen van deze economen zijn er voor Rutten drie redenen waarom het voeren van macro-economische politiek zinloos is. In de eerste plaats is het coördineren van de verschillende activiteiten in de economie een te complexe taak voor eenvoudige stervelingen. Niemand kan het beter dan Walras' bovenaardse veilingmeester, en het is dan ook efficiënter deze taak aan hem over te laten. In de tweede plaats liggen de variabelen die in de theorie van de economische politiek worden genoemd als beleidsinstrumenten vaak buiten de invloedssfeer van de overheid. Lonen en prijzen zijn onbeheersbaar en de overheid heeft zelfs al de grootste moeite om de eigen uitgaven onder controle te houden. In de derde plaats maakt overheidsbeleid zich vaak niet overbodig door het evenwicht te herstellen, maar maakt het zich onmisbaar door de plaats van het marktmechanisme in te nemen. Het schiet dan zijn doel voorbij.

Als we Rutten mogen geloven staat de overheid dus vrijwel met lege handen. De doelstellingen met betrekking tot de economische ontwikkeling zoals die bij voorbeeld in het regeerakkoord zijn geformuleerd, liggen buiten haar invloedssfeer. Crises zijn als natuurrampen: niets aan te doen. Op die manier komen ook de beleidsmakers niet veel verder dan het interpreteren van de wereld, en valt het met de kloof tussen theorie en beleid nog wel mee.

M.A. Langman

1. D.B.J. Schouten, De nieuwe zakelijkheid in het economisch beleid; een absoluut gebrek aan enig beleid?, *ESB*, 4 februari 1987, blz. 116.